

РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.124'373.6'276.6:616–089.843

DOI <https://doi.org/10.12958/2227-2844-2026-1-22-29>**Синиця Валентина Григорівна,**

кандидатка філологічних наук, доцент,

доцентка кафедри іноземних мов

Буковинського державного медичного університету,

м. Чернівці, Україна.

synycja.valentyana@bsmu.edu.ua<https://orcid.org/0000-0002-4132-7494>**СТРУКТУРНІ ТА ЕТИМОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛАТИНСЬКОЇ
МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ПРОТЕЗУВАННІ**

В умовах сьогодення реабілітологія як міждисциплінарна галузь знань перебуває у стані постійного розвитку. Досягнення доказової медицини вимагають відповідного вербального супроводу, який забезпечує єдність, точність, уніфікованість термінологічної системи предметної сфери реабілітації. Незважаючи на спостережувану домінуючу тенденцію використання англіцизмів, у Міжнародній класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ, 2020) латинські терміни залишаються основою, завдяки якій забезпечується лаконічність та точність фахового дискурсу, професійна термінологічна компетентність фахівця. Видатний професор клінічної теорії та етики Копенгагенського університету Генрік Р. Вульф (H. R. Wulff, 1932 – 2022) у своїх працях «Philosophy of medicine: An introduction» (1990) та «The language of medicine» (2004) неодноразово акцентував, що латинська мова залишається лінгвістичною базою медичної класифікації, оскільки латинські терміни мають сувору логічну структуру та чітко визначену регламентацію (Wulff, 1990; Wulff, 2004).

В якості об'єкта дослідження обрано латинську термінологію сучасного протезування як одного із надзвичайно важливих напрямків комплексної реабілітації, який забезпечує відновлення втрачених функцій організму.

Мета дослідження: простежити словотвірні механізми латинської та грецької мов, завдяки яким створюються терміни предметної галузі протезування.

Дослідження ґрунтується на аналізі лексичних одиниць, вилучених із сучасних міжнародних класифікаторів (МКФ, 2020; ISO 8549-1:2020, 2020), базового державного стандарту (ДСТУ 3966:2009, 2010), сучасних медичних енциклопедичних словників (Ілюстрований медичний словник..., 2003; Українсько-латинсько-англійський..., 2012–2016).

Якщо говорити про терміносистему протезування, то, насамперед, треба зупинитися на лінгвістичній характеристиці тріади термінів, які виражають загальні поняття: «протез», «протезування», «протезист». Отже, під терміном *prosthesis, is f* розуміється апарат або пристрій для заміщення відсутньої частини тіла чи органа і часткового поновлення їхньої діяльності; термін *prosthodontia, ae f* має значення відновлення функції або усунення косметичних дефектів ушкоджених або відсутніх органів, частин тіла за допомогою протезів; терміном *prothesista, ae m* називають фахівця з протезування чи особу, яка виготовляє протези. Усі три деривати є грецького походження, початковий компонент *prosthes-* своїми витокami сягає грецького дієслова *προστίθημι* – приставляти, яке в свою чергу містить префікс *πρός-* вперед + дієслово *τίθημι* – ставлю.

Зауважимо, що в спеціалізованій літературі та словниках спостерігаються дві форми написання базової термінологічної одиниці протез: **prothesis** та **prosthesis**. Класичні видання (Arnaudov, 1979, p. 368; Rudzitis, 1977, vol. 2, p. 365) фіксують форму *prothesis* (від грецького πρόθεσις – додавання попереду), яка функціонує також у французькій **protèse** і німецькій **die Prothese** мовах. Однак у сучасному науковому дискурсі, енциклопедичних виданнях (Люстрований медичний словник..., 2003; Українсько-латинсько-англійський..., 2016, т. 3, с. 317) та термінологічному стандарті (ISO 1942:2020, 2020) закріпилася форма *prosthesis*, яка наразі є загальноприйнятною в міжнародному медичному середовищі. У даній статті ми використовуємо саме цю форму, оскільки вона відповідає вимогам щодо уніфікації стоматологічної лексики.

На прикладі терміна *prosthodontia* можна прослідкувати явище термінологічної дифузії, коли спостерігається перехід видового стоматологічного терміна до загальномедичного простору. Морфемна деконструкція цієї номінативної одиниці уможлиблює виокремлення трьох складників: *prosth-* (усічена основа до *prothesis* із збереженням префіксально-кореневого комплексу *pros-* + *-th-*) + *odont-* (від грецького іменника ὀδούς, ὀδόντος – зуб, основа *odont-*) + суфікс *-ia*, який в сучасних медичних термінах окреслює галузь знань або стан. Це означає, що вмотивованість терміна є чітко регламентованою і стосується саме стоматологічної терміносистеми; використання ж цієї термінологічної одиниці у загальномедичному контексті призводить до її демотивації, що порушує вимоги щодо прозорості та однозначності згідно з вітчизняним стандартом термінотворення (ДСТУ 3966:2009, 2010, п. 7.2.2; п. 7.2.6).

Як показало дослідження, для опису сучасних протезів здебільшого використовуються двослівні термінологічні сполучення, утворені з використанням синтаксичної конструкції «узгоджене означення». В якості видового епітета вживаються ад'єктиви, зрідка дієприкметники. Цей спосіб термінотворення є визначальним у межах латинської клінічної термінології, бо уможлиблює вичерпну класифікацію об'єктів за їхньою ключовою ознакою. Український мовознавець Т. Р. Кияк підкреслював, що науковий термін повинен бути дескриптивним і відображати сутнісні ознаки поняття (Кияк, 2009, с. 74).

Спроба згрупувати відібрані нами назви протезів з урахуванням їхньої класифікаційної ролі призвела до таких результатів:

1) *За матеріалом*, з якого виготовлений протез. Перш за все, згадаємо про дерев'яний протез – *prosthesis lignea* (*ligneus*, a, um – дерев'яний; за частиномовною належністю є прикметником першої групи, похідним іменника *lignum*, i n – дерево, деревина; морфемна структура: основа *lign-* + суфікс *-e-(us, a, um)*, що вказує на матеріал, з якого щось зроблено). З розвитком технологій, можливості використання сучасних матеріалів для виготовлення протезів розширилися: металевий протез, для виготовлення якого використовують сталь, алюміній, титан – *prosthesis metallica* (*metallicus*, a, um – металевий; прикметник першої групи, утворений від грецького μέταλλον за допомогою суфікса *-ic(us, a, um)*, який вказує на зв'язок з певним предметом); пластмасовий (полімерний) протез, первинний легкий протез – *prosthesis polymerica* (*polymericus*, a, um – складний прикметник першої групи грецького походження, який містить два грецькі компоненти: πολύς – численний + μέρος – частина).

Використання в ортопедичній практиці таких новітніх матеріалів, як вуглець, цирконій, титан призвело до появи бінарних найменувань, утворених за уніфікованою моделлю: іменник в Nom. sing. + прикметник в Nom. sing. Так, використання вуглецевих волокон фіксується терміном *prosthesis carbonica* (*carbonicus*, a, um ← *Carboneum*, i n, основа *carbon-* + суфікс *-ic-* + родові прикметникові закінчення *-us, -a, -um*). Для позначення конструкцій з високою біосумісністю та міцністю вживається термін *prosthesis zirconica* (*zirconicus*, a, um ← *Zirconium*, i n, основа *zirconi-* + суфікс *-ic-* + закінчення *-us, -a, -um*). Закриває цей ланцюжок титановий протез – *prosthesis titanica* (*titanicus*, a, um ← *Titanium*, i n, основа *titan-* + суфікс *-ic-* + закінчення *-us, -a, -um*). Як видно з викладеного, використання суфікса *-ic-* з метою ад'єктивації

назв хімічних елементів дозволяє латинській медичній термінології адаптувати найменування сучасних матеріалів, зберігаючи класичну морфологічну структуру. Розглянуті латинські бінарні сполучення є прямими відповідниками англословних термінів *carbon fiber prosthesis*, *zirconia prosthesis*, *titanium prosthesis*, зафіксованих у міжнародному стандарті (ISO 1942:2020, 2020). На прикладі перерахованих назв протезів чітко спостерігається, як елементи латинської та грецької мов влітаються в назви-неологізми для вербального позначення понять, що стосуються використання надсучасних матеріалів при виготовленні протезів.

Дещо детальніше зупинимося на аналізі біномінальної конструкції керамічний протез – *prosthesis keramica* (*keramicus*, a, um – керамічний, порцеляновий; прикметник першої групи, утворений від грецького іменника κέραμος – глина. У сучасних фахових словниках спостерігається варіантність написання означення керамічний: *keramicus* vs *ceramicus* внаслідок заміни грецької літери κ на латинську с. На нашу думку, варіант **keramicus** є етимологічно виправданим, оскільки відповідає принципу графічної автентичності запозичень. Використання латинської літери с перед голосними е, і, у змінює вимову на [ц], що призводить до фонетичного перекручування терміна, який у міжнародному науковому спілкуванні зберігає звук [к]. Додатковим аргументом на користь збереження в термінології етимологічно достовірного написання *keramicus* є факт існування єдиного графічного варіанта **metallokeramicus** у складі сполучення металокерамічний протез – *prosthesis metallokeramica* (*metallokeramicus*, a, um – складний прикметник першої групи, утворений шляхом об'єднання двох основ, про які йшлося вище).

2) *За призначенням* розрізняють постійний протез і тимчасовий протез Латинська медична термінологія в своєму арсеналі має шість найменувань (Arnaudov, 1979), які орієнтують на семантичне поле константності безвідносно до частиномовної належності: *stabilis*, e; *continuus*, a, um; *perpetuus*, a, um; *sempiternus*, a, um; *regularis*, e; *constans*, ntis; *permanens*, ntis; поняття «тимчасовий» передається двома прикметниками *temporalis*, e та *provanus*, a, um (Українсько-латинсько-англійський ..., т. 4, с. 75). У латинській терміносистемі протезування функціонують два опозиційні термінологічні сполучення: постійний протез, який позначає фінальну конструкцію, призначену для довготривалого використання – *prosthesis permanens* (*permanens*, ntis – діеприкметник теперішнього часу активного стану від дієслова *permaneo*, *mansi*, *mansum*, *ere* – залишатися) і тимчасовий протез – *prosthesis temporaria* (*temporarius*, a, um – тимчасовий, непостійний ← *tempus*, *oris* n – час, основа *tempor-* + прикметниковий суфікс *-ari(us, a, um)*), який акцентує на просторово-часовій належності; у випадку стосовно протезу підкреслюється відтінок неостаточності.

3) *Особливості конструктивної форми* протезів розкривають такі дескриптивні сполучення, як пластинковий протез, що складається з пластинки, яка імітує ясна, та закріплених на ній штучних зубів – *prosthesis laminaris* (*laminaris*, e ← *lamina*, ae f – пластинка + суфікс *-ar(is, e)* у значенні «який відноситься до чого-небудь»; мостоподібний протез – *prosthesis pontiformis* (*pontiformis*, e – мостоподібний; прикметник-комполит другої групи з двома родовими закінченнями; складається з двох компонентів латинського походження: перший компонент від іменника *pons*, *pontis* m – міст, основа *pont-* + компонент *form-* від іменника *forma*, ae f – форма + флексія *-is*); бюгельний (дослівно: дуговий) протез – *prosthesis arcuata* (*arcuatus*, a, um – дугоподібний; прикметник першої групи від іменника *arcus*, *us* m + суфікс *-at(us, a, um)*); безпосередній протез, так званий імедіат-протез, що встановлюється одразу – *prosthesis immediata* (*immediatus*, a, um – безпосередній; прикметник першої групи, утворений префіксально-суфіксальним способом від іменника *medium*, *i* n – центр, основа *medi-*, з додаванням латинського префікса *in-* у значенні «не, без» і суфікса *-at(us, a, um)*).

4) *За способом фіксації* розрізняють три види протезів: незнімний, фіксований протез: *prosthesis fixa* (*fixus*, a, um – встановлений, закріплений у певному положенні; морфологічно – це діеприкметник минулого часу пасивного стану від дієслова *figo*, *fixi*, *fixum*, *ere*, одним

із значень якого якраз є «скріплювати» (Vallauri & Durando, 2000, p. 291). Антонімічним до розглянутого терміна є змінний протез. Для позначення цього поняття ми відшукали три номінації: *prosthesis mobilis*, дослівний переклад: мобільний (рухливий) протез (*mobilis*, е – рухливий, здатний до швидкого пересування; це прикметник другої групи з двома родовими закінченнями, утворений від дієслова *moveo*, *movi*, *motum*, *ere* – рухати); *prosthesis removibilis* (*removibilis*, е – прикметник другої групи з двома родовими закінченнями, який походить від дієслова *removeo*, *removi*, *remotum*, *ere* – усувати, віддаляти) та *prosthesis amovibilis* (*amovibilis*, е – прикметник другої групи з двома родовими закінченнями, дериват дієслова *amoveo*, *amovi*, *amotum*, *ere* – відсувати, віддаляти). На перший погляд, наведені термінологічні сполучення є синонімами, бо етимологічно вони пов'язані з основою інфінітива *mov-*, проте на даному етапі нашого дослідження ми не можемо з впевненістю назвати їх абсолютними синонімами, адже для цього треба глибоко проаналізувати їхню вживаність в наукових публікаціях. Ми також звернули увагу на фонетичну трансформацію, яка простежується в цих ад'єктивах. У двох випадках до основи *mov-* додається суфікс *-bil(is, e)*, який вказує на можливість бути об'єктом дії: *removibilis/amovibilis*, тому логічно припустити, що третій прикметник теж мав би мати форму *movibilis*. Проте в сучасній медичній термінології використовується зручна для вимови форма *mobilis*, тобто, спостерігається факт випадіння кінцевої приголосної основи *-v-*.

5) За відношенням до протезування конкретного анатомічного утвору: очний протез – *prosthesis ocularis* (*ocularis*, е ← *oculus*, і *m* – око, основа *ocul-* + суфікс *-ar(is, e)*); зубний протез, штучний замітник одного зуба чи цілого ряду зубів і прилеглих до них тканин – *prosthesis dentalis* (*dentalis*, е ← *dens*, *dentis m* – зуб + суфікс *-al(is, e)*); ясенний протез, протез з опорою на ясна – *prosthesis gingivalis* (*gingivalis*, е ← *gingiva*, ае *f* – ясна + суфікс *-al(is, e)*); зубо-ясенний протез, протез комбінованого типу – *prosthesis dentogingivalis* (*dentogingivalis*, е – прикметник-комполит, утворений шляхом об'єднання двох латинських основ *dent-* + *gingiv-* + суфікс *-al(is, e)*). Якщо мова йде про протезування щелеп, фахівці оперують термінами протез верхньої щелепи – *prosthesis maxillaris* (*maxilla*, ае *f* – верхня щелепа) та протез нижньої щелепи – *prosthesis mandibularis* (*mandibula*, ае *f* – нижня щелепа); видові епітети утворюються за вищерозглянутою схемою.

В процесі дослідження були виявлені також трислівні описові терміни типу *prosthesis valvulae cordis* – протез клапана серця, але багатослівні конструкції з неузгодженим означенням виходять за рамки нашої статті.

б) Обсяг заміщення тканин детермінується такими термінологічними сполученнями: повний протез (100% зміщення) – *prosthesis totalis* (*totalis*, е ← *totus*, а, *um*, основа *tot-* + суфікс *-al(is, e)*); субтотальний (майже повний) протез: конструкція, яка заміщує значну частину, але не весь орган – *prosthesis subtotalis* (*subtotalis*, е – майже повний; до прикметника *totalis*, е, морфемний аналіз якого проведено вище, приєднується латинський префікс *sub-* «під, нижче», щоб детермінувати конкретний обсяг заміщення (до 90%), підкреслити стан, близький до повного; частковий протез, який передбачає фрагментарне заміщення – *prosthesis partialis* (*partialis*, е – частковий ← *pars*, *partis f* частина, основа *part-* + інтерфікс *-i-* + суфікс *-al(is, e)*).

У ході аналізу було виявлено, що точність професійної комунікації в протезуванні певною мірою залежить від префіксальної диференціації значень. Показовою у цьому відношенні є опозиція термінів **prosthesis totalis** та **prosthesis subtotalis**. Означення *totalis* вказує на абсолютну відсутність органа чи його частини; ад'юнкція префікса *sub-* маркує стан близький до повного, але з фіксацією на анатомічних рештках. Вмотивованість епітета *subtotalis* чітко регламентована, оскільки орієнтує на конкретний обсяг заміщення. Збереження латинської морфемної точності є запорукою технологічної уніфікації, що узгоджується з положеннями (ISO 8549-1:2020, 2020).

7) До категорії називництва протезних виробів за функціональним призначенням відносяться термінологічні одиниці, які диференціюють головну мету встановлення протезу: естетичний/косметичний протез – *prosthesis aesthetica/prosthesis cosmetica*. На перший погляд ці терміни є синонімами, проте ми схильні назвати їх квазисинонімами. В українській науковій школі проблему квазисинонімії в медичній термінології досліджували Н. В. Місник (2002) та Л. В. Козак (2002). Обидві авторки підкреслюють, що у медичній галузі квазисинонімія є негативним явищем, бо порушує вимогу однозначності терміна та може призвести до професійних непорозумінь. Безумовно, обидві біномінальні конструкції вказують на спільний денотат: ортопедичні пристрої для відновлення зовнішнього вигляду за відсутності активного функціонального навантаження. Проте аналіз їхньої внутрішньої форми виявляє суттєву семантичну диференціацію: термін *prosthesis aesthetica* (*aestheticus*, a, um ← грецький прикметник *αισθητικός* – чутливий) акцентує на природності вигляду, тоді як *prosthesis cosmetica* (*cosmeticus*, a, um ← грецький іменник *κοσμητική* – мистецтво прикрашання) вказує на маскування дефекту та декоративну функцію. Обидва терміни перебувають у відношеннях квазисинонімії: спільність значення нівелюється різницею в конотативних аспектах призначення.

Крізь призму квазисинонімії розглядаємо також термінологічний ряд *prosthesis prophylactica* – *prosthesis curativa* – *prosthesis functionalis*, де диференціація відбувається за домінуючою ознакою клінічного призначення. Конструктивно ці вироби можуть бути ідентичними, проте їхні назви позначають різні вектори лікувального процесу. Так, *prosthesis prophylactica* (*prophylacticus*, a, um ← багатоморфемне утворення від грецького *προφυλακτικός* – запобіжний; містить префікс *pro-* + кореневу основу *phylact-* + суфікс *-ic(us, a, um)*) – профілактичний протез, що застосовується для запобігання деформаціям щелеп або контрактурам суглобів; *prosthesis curativa* (*curativus*, a, um ← *curo, avi, atum, are* – лікувати; діеприкметник минулого часу пасивного стану *curatus*, a, um, основа *curat-* + суфікс *-iv(us, a, um)*, що вказує на здатність до дії) – лікувальний протез, під яким розуміється тимчасова конструкція для лікувального впливу на тканини; *prosthesis functionalis* (латинський прикметник другої групи з двом родовими закінченнями *functionalis*, e ← *functio, onis f*, основа *function-* + суфікс *-al(is, e)* ← *fungor, fungi, functus sum* – діяти) – функціональний протез, який забезпечує відновлення жувальної або мовленнєвої функції, тобто, робить акцент на відновленні фізіологічних актів.

Висновки. Проведене дослідження термінології у сфері протезування дозволяє стверджувати, що класичні мови (латинська та старогрецька) залишаються термінологічною основою для формування сучасних високотехнологічних номінацій. Вони забезпечують лінгвістичну стабільність, професійну лаконічність та високу когнітивну здатність фахової мови. Етимологічний аналіз продемонстрував превалювання латинських морфем, проте двослівні термінологічні сполучення часто постають як гібридні конструкції. Встановлено, що провідною тенденцією термінологічного розвитку галузі є уніфікація бінарних сполучень за схемою: ключове слово *prosthesis* (Nom. sing.) + узгоджене означення (Nom. sing.). Функцію означення переважно виконують прикметники, що детермінують фізичну сутність, матеріал або функціональне призначення об'єкта, що сприяє технологічній стандартизації термінів. Семантико-когнітивний потенціал таких сполук реалізується завдяки високій продуктивності суфіксів *-e(us, a, um)*, *-ic(us, a, um)*, *-iv(us, a, um)*, якщо йдеться про прикметники першої групи, та *-al(is, e)*, *-ar(is, e)* для прикметників другої групи. Їхня домінуюча роль зумовлена специфікою семантики: здатністю позначати фізико-хімічні властивості, динамічні характеристики та анатомічні координати протезних конструкцій. На прикладі квазисинонімічних опозицій *prosthesis aesthetica* / *prosthesis cosmetica* та *prosthesis prophylactica* / *prosthesis curativa* / *prosthesis functionalis* встановлено, що незважаючи на спільну денотативну основу ці терміни зберігають суттєву диференціацію, зумовлену їхньою внутрішньою формою. Іншими словами, точність

використання латинських прикметників є необхідною умовою для уникнення термінологічної дифузії та забезпечення точності медичної комунікації.

Перспективним вважаємо аналіз прагматичного використання квазисинонімів у сучасних електронних реєстрах медичних виробів з метою мінімізації термінологічної надлишковості та виявлення тенденцій до витіснення менш точних назв більш прецизійними відповідниками.

Список використаних джерел

1. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ): повна версія / ВООЗ ; пер. з англ. МОЗ України. Женева : ВООЗ, 2020. 301 с.
2. Wulff H. R., Pedersen S. A., Rosenberg R. *Philosophy of medicine: An introduction*. 2nd ed. Oxford : Blackwell Scientific Publ., 1990. 222 p.
3. Wulff H. R. The language of medicine. *Journal of the Royal Society of Medicine*. 2004. Vol. 97, Issue 4. P. 187–188. DOI: <https://doi.org/10.1177/014107680409700412>
4. ISO 8549-1:2020. Prosthetics and orthotics. Vocabulary. Part 1: General terms for external limb prostheses and external orthoses. 2nd ed. *International Organization for Standardization*, 2020. 24 p.
5. Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять: ДСТУ 3966:2009. [Чинний від 2010-07-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2010. 32 с. (Національний стандарт України).
6. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у 2 т. / переклад 29-го амер. вид. Львів : Видавничий дім «Наутилус», 2003. 2688 с.
7. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. / уклад. Л. І. Петрух, І. М. Головка. Київ : Медицина, 2012–2016.
8. Arnaudov G. D. *Terminologia medica polyglotta: Latinum–Russkij–English–Français–Deutsch*. Sofia : Medicina i physcultura, 1979. 943 p.
9. Rudzitis K. *Terminologia medica: in duobus voluminibus*. Riga : Liesma, 1973 – 1977. Vol. 1–2.
10. ISO 1942:2020. Dentistry – Vocabulary. 5th ed. *International Organization for Standardization*, 2020. 154 p.
11. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. Чернівці : Рута, 2009. 196 с.
12. Vallauri T., Durando C. *Dizionario latino-italiano italiano-latino*. [S. l.]: Libritalia, 2000. 1602 p.
13. Місник Н. В. Формування української медичної клінічної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2002. 20 с.
14. Козак Л. В. Становлення української медичної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2002. 20 с.

References

1. Mizhnarodna klasyfikatsiia funktsionuvannia, obmezhen zhyttiedialnosti ta zdorovia (MKF): povna versiia [International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF): full version]. (2020). World Health Organization; (Trans. from English by MOH of Ukraine). Geneva: WHO [in Ukrainian].
2. Wulff, H. R., Pedersen, S. A., & Rosenberg, R. (1990). *Philosophy of medicine: An introduction* (2nd ed.). Oxford: Blackwell Scientific Publ.
3. Wulff, H. R. (2004). The language of medicine. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 97(4), 187–188. DOI: <https://doi.org/10.1177/014107680409700412>
4. ISO 8549-1:2020. (2020). Prosthetics and orthotics. Vocabulary. Part 1: General terms for external limb prostheses and external orthoses (2nd ed.). *International Organization for Standardization*.
5. Terminolohichna robota. Zasady i pravyla rozroblennia standartiv na terminy ta vyznachennia poniat: DSTU 3966:2009 [Terminological work. Principles and rules for developing standards for

terms and definitions: DSTU 3966:2009]. (2010). Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy [in Ukrainian].

6. *Ilustrovanyi medychnyi slovnyk Dorlanda* [Dorland's Illustrated Medical Dictionary]. (2003). (Vols. 1–2). Lviv: Nautilus [in Ukrainian].

7. Petrukh, L. I., & Holovko, I. M. (Eds.). (2012–2016). *Ukrainsko-latynsko-anhliiskyi medychnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian-Latin-English Medical Encyclopedic Dictionary]. (Vols. 1–4). Kyiv: Medytsyna [in Ukrainian].

8. Arnaudov, G. D. (1979). *Terminologia medica polyglotta: Latinum–Russkij–English–Français–Deutsch*. Sofia: Medicina i physcultura.

9. Rudzitis, K. (1973–1977). *Terminologia medica: in duobus voluminibus* (Vols. 1–2). Riga: Liesma.

10. ISO 1942:2020. (2020). *Dentistry – Vocabulary* (5th ed.). *International Organization for Standardization*.

11. Kyiak, T. R. (2009). *Fakhovi movy ta problemy terminoznavstva* [Professional languages and problems of terminology]. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].

12. Vallauri, T., & Durando, C. (2000). *Dizionario latino-italiano italiano-latino*. [S. l.]: Libritalia [in Italian/Latin].

13. Misnyk, N. V. (2002). *Formuvannia ukrainskoi medychnoi klinichnoi terminolohii* [Formation of Ukrainian medical clinical terminology]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv: Institute of the Ukrainian Language of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].

14. Kozak, L. V. (2002). *Stanovlennia ukrainskoi medychnoi terminolohii* [Formation of Ukrainian medical terminology]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv: Institute of the Ukrainian Language of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].

Синиця В. Г. Структурні та етимологічні аспекти латинської медичної термінології в сучасному протезуванні

Стаття присвячена комплексному дослідженню структурно-етимологічних характеристик медичної термінології у сфері сучасного протезування. Мета роботи полягає у виявленні ролі латинської мови як універсального стандарту формування терміносистеми, що забезпечує точну ідентифікацію функціональних особливостей та конструктивних елементів сучасних протезних засобів. У ході дослідження застосовано методи етимологічного аналізу, морфосемантичного моделювання та системного опису термінологічних одиниць. Автор аналізує роль латинської та грецької мов як фундаментальної когнітивної основи для формування новітніх високотехнологічних номінацій, досліджує механізми деривації та обґрунтовує статус латини як універсального лінгвістичного коду, що забезпечує моносемію та концептуальну точність наукового дискурсу в умовах глобалізації медицини. У роботі доведено: незважаючи на стрімкий розвиток біоніки та цифрових технологій, лінгвістична стабільність галузі забезпечується класичними морфемами, які гарантують однозначність та міжнародну зрозумілість професійної мови. Особливу увагу приділено аналізу біномінальних конструкцій, побудованих за моделлю *prosthesis* (Nom. sing.) + узгоджене або неузгоджене означення. Виявлено, що використання специфічних прикметникових суфіксів *-al(is, e)*, *-ar(is, e)*, *-ic(us, a, um)*, *-iv(us, a, um)* дозволяє максимально точно вербалізувати ключові параметри протезних виробів: від фізико-хімічних властивостей інноваційних матеріалів до складних анатомо-динамічних характеристик конструкцій. На прикладі детального розбору термінологічних опозицій (наприклад, *prosthesis aesthetica* / *prosthesis cosmetica*; *prosthesis prophylactica* / *prosthesis curativa*) доведено, як етимологічна природа компонентів диференціює клінічні вектори лікування та функціональне призначення апаратів. Результати дослідження мають значний потенціал для впровадження в освітній процес при вивченні дисципліни «латинська мова та медична термінологія» для здобувачів вищої освіти за спеціальністю І Стоматологія та 227 Терапія та реабілітація. Матеріали

статті можуть слугувати лексикографічною базою для укладання сучасного тримовного професійного українсько-латинсько-англійського словника стоматологів-ортопедів та фахівців із фізичної реабілітації.

Ключові слова: медична термінологія, протезування, латинська мова, біномінальні конструкції, квазисинонімія, семантична диференціація.

Synytzia V. H. Structural and Etymological Aspects of Latin Medical Terminology in Modern Prosthetics

The article is devoted to a comprehensive study of the structural, etymological and semantic characteristics of medical terminology in the field of modern prosthetics. The research aims to identify the role of Latin as a universal standard for forming a terminology system that accurate identification of functional features and complex structural elements of modern prosthetic devices. The study employs methods of etymological analysis, morphosemantic modeling and systematic description of terminological units. The author analyzes the role of Latin and Greek languages as a fundamental cognitive basis for the formation of the latest high-tech nominations, examines derivation mechanisms and substantiates the status of Latin as universal linguistic code that ensures monosemy and conceptual accuracy of scientific discourse in the context of medical globalization.

The paper proves that despite the rapid development of bionics and digital technologies, the linguistic stability of the field is maintained by classical morphemes, which guarantee the unambiguity and international intelligibility of professional language. Special attention is paid to the analysis of binominal constructions built according to the model *prosthesis* (Nom. sing.) + coordinated or uncoordinated attribute. It was found that the use of specific adjective suffixes -ic(us, a, um), -iv(us, a, um), -al(is, e), -ar(is, e) allows for the most precise verbalization of key parameters: from the physicochemical properties of innovative materials to complex anatomical and dynamic characteristics of structures. Using a detailed analysis of terminological oppositions (e.g., *prosthesis aesthetica* / *prosthesis cosmetica*; *prosthesis prophylactica* / *prosthesis curativa*) it is demonstrated how the etymological nature of the components differentiates clinical treatment vectors and the functional purpose of the devices. The research results have significant potential for implementation in the educational process within the discipline «Latin language and medical terminology» for higher education students majoring in Dentistry and 227 Therapy and Rehabilitation. The materials of the article can serve as a lexicographical basis for compiling a modern trilingual professional Ukrainian-Latin-English dictionary for orthopedic dentists and well as for compiling a professional Ukrainian-Latin-English dictionary of orthopedist dentists and physical rehabilitation specialists.

Key words: medical terminology, prosthetics, Latin, etymology, binominal constructions, quasi-synonymy, semantic differentiation.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 29.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026